

ოთარ გოგოლიშვილი

აკაკი ღა აჭარა

“...ბევრი ქართული ლხინი გვინახავს, მაგრამ დღევანდელი სხვაგვარია. მხიარულება უნაკლო და სიხარული უღრუბლო. ამის მიზეზია დროთა ვითარებისაგან დაშორებული, ჩვენი მოძმეების, რომლის წარმომადგენლებიც აქა ბრძანდებიან, დღეს ხელახლად ჩვენთან შემოერთება და ძლიერად შეკავშირება. ჩვენ შეგვიძლია მივიდეთ ჩვენი წინაპრების საფლავებთან და ჩავძახოთ, რათა მათი ანდერძი ჭერ კიდევ არ გაგვიფუჭებია. ეს ანდერძი იყო დღდაენა და ერობა“.

ეს გულთბილი სიტყვა წარმოითქვა 1878 წლის 20 ნოემბერს თბილისში მუხრან-ბატონის სასახლეში, ბანკეტზე, რომელიც მოწინავე ქართველმა საზოგადოებამ გაუმართა აჭარის დეპუტაციის დედა-სამშობლო საქართველოსთან დაბრუნების აღსანიშნავად. იგი ჩვენს სასიქადულო მგოსანს აკაკი წერეთელს ეკუთვნის.

საარქივო მასალებით მტკიცდება, რომ აკაკი პირადად მონაწილეობდა მნიშვნელოვან ისტორიულ ამბებში, რომლებიც წინ უძღოდა 1877-1878 წლების რუსეთ-ოსმალეთის ომს, აჭარის გათავისუფლებას ოსმალთა ოკუპანტებისაგან და დედა-სამშობლოსთან მის დაბრუნებას. აკაკი და ცნობილი ქართველი საზოგადო მოღვაწეები: დიდი ილია, ივანე კერესელიძე, დიმიტრი ბაქრაძე, ნიკო ნიკოლაძე, გიორგი ყაზბეგი, სერგეი მესხი და სხვები XIX საუკუნის 70-იანი წლების დასაწყისიდანვე, აჭარელ და შავშელ პატრიოტებთან ერთად, საფუძველს უყრიდნენ საქართველოს ამ კუთხეების გათავისუფლების საქმეს.

ირკვევა, რომ ერთი აჭარელი, სახელად ოსმანი, დიდხანს ცხოვრობდა აკაკის ოჯახში, სოფელ სხვიტორში. პოეტს ერთგულ ოსმანზე მინდობილი ჰქონდა მისთვის ყველაზე უფრო ძვირფასი საუნჯის — ხელნაწერებისა და სხვა საბუთების დაცვა. ოსმანის ამაგი ოჯახში ისე დიდი ყოფილა, რომ თვით პოეტი მას თავის შინაკაცების გამზრდელად იხსენიებს.

აკაკის სამწერლო ძოღვაწეობის დაწყების პირველი წლებიდანვე აწუხებდა უცხოელთაგან მიტაცებული აჭარის ბედი, რაც აისახა კიდევ პოეტის შემოქმედებაში. 1872 წელს დაწერილ ლექსში “ფოთი“ აკაკი გულისტკივილს გამოთქვამს იმის გამო, რომ ძველ დროში ტკბილი ძმა - აჭარა დღეს ჩამოშორებულია საქართველოს. აკაკი ასევე დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს ბათუმს, როგორც სამხედრო-სტრატეგიულ პლაცდარმს, საქართველოს ერთ-ერთ უძველეს ქალაქს: “ვით სპილო არ მწამს სპილოდა,

თუ აღარა აქვს ხორთუმი,

ისე კავკასი კავკასად,

თუ არ ექნება ბათუმი“.

ან კიდევ: “ჭოროხი ჩვენს ძველ დიდებას,
წაიღებს, შავ ზღვას შერთავსო,

თუ დაგვეკარგა ის წყალი,
ჩვენს “ვაის“ “უის“ შერთავსო“.

საყოველთაოდ ცნობილია, რომ აკაკი წერეთელი დიდ დაინტერესებას იჩენდა აჭარის მოსახლეობის მიმართ. 1875 წელს აჭარის მოსახლეობა აჯანყდა. მათ უარი განაცხადეს, მონაწილეობა მიეღოთ იმ სისხლისმღვრელ ომში, რომელსაც ოსმალეთი აწარმოებდა ბოსნიასა და ჰერცეგოვინაში. სწორედ ამ მოვლენებს ეხება აკაკის სამი წერილი ნიკო ნიკოლაძისადმი. ერთ-ერთი წერილით, რომელიც ქუთაისშია დაწერილი, ირკვევა, რომ მგოსანი შეუხელებლად ადევნებდა თვალყურს აჭარა-ქობულეთის საკითხს. მას აჯანყების ერთ-ერთ მეთაურთან ხუსეინ გიორგაძესთან პირადი ურთიერთობაც დაუმყარებია. ხუსეინ გიორგაძე აკაკისთან სისტემატურად ჩადიოდა ქუთაისში და ხვდებოდა მგოსანს. ამის შესახებ ატყობინებს პოეტი ნიკო ნიკოლაძეს. ასევე, მეორე წერილით მგოსანი ისევ ატყობინებს ნიკო ნიკოლაძეს, რომ ხუსეინ გიორგაძე ისევ ჩამოვიდა ქუთაისში. აკაკი ამბობდა, რომ მას სურდა ქობულეთში წასვლა, მაგრამ უსახსრობის გამო ამას ვერ ახერხებდა. მესამე წერილიც იმავე ხუსეინის აკაკისთან ჩასვლას ეხება. ამ წერილში აკაკი აღნიშნავს, რომ, მიუხედავად ყველაფრისა, ის აუცილებლად ჩავა ქობულეთში, რათა ყველაფერი იცოდეს, ამისათვის მას არც საზღვრის გადალახვის არ ეშინია. ამასთან, აკაკის დიდი იმედი ჰქონდა ცნობილი ქართველი საზოგადო და ეროვნული მოღვაწისა გრიგოლ გურიელისა, რომელთანაც მას თბილი ურთიერთობა აკავშირებდა. ამ საქმეში მგოსანი მის დახმარებას ელოდა.

ჩვენთვის უცნობია, შეძლო თუ არა აკაკიმ ქობულეთში ჩასვლა, მაგრამ ამ წერილით ირკვევა, რომ მას დიდი სურვილი ჰქონდა ენახა ამბოხებული მოსახლეობა.

აკაკი გულთბილად მიესალმა ბათუმის გათავისუფლებას. იგი კმაყოფილებას გამოთქვამდა იმის გამო, რომ გათავისუფლებულ მაზრებში მმართველებად ქართველები დანიშნეს. ის მმართველებისგან მოითხოვდა ადგილობრივი მოსახლეობის მიმართ სიფრთხილისა და გონიერების გამოჩენას.

მგოსანი მხურვალე მოწოდებით მიმართავდა მაჰმადიან ქართველებს, რომლებიც ბედუქუღმართობამ ჩამოაშორა თავის ძმებს: “ჩვენო ერთტომო და ერთგვარო ძმებო! დიდი ხანი არ არის მას შემდეგ, რაც უკუღმართმა ბედმა დაგვიკარგა ჩვენი მრავალსაუკუნეობრივი ერთობა, გაგვაპო შუა, გაგვყო ორად, გაგვასხვავა სარწმუნოებით და დაგვაშორა ერთმანეთს ქვეშევრდომობით, მაგრამ ჩვენ კი მაინც იმავე ერთის ტომის ხალხი ვართ, რაც ადრე ვიყავით, იმგვარივე სისხლი სდღუს ჩვენში დღესაც, რომელსაც ადრე ჩვენ და თქვენ ჩვენი ერთობისათვის თავგანწირულად შეერთებულად ვანთხვედით... ჩვენ გვაქვს ერთი ისტორია, რომელიც საქართველოსადმი თქვენ უფრო დიდ წილს გიდებთ, ეს არ დაივიწყება უკუნისამდე, სანამ კი საქართველო არსებობს და სანამ ჩვენი დედა ენა არ გამქრალა. ის ტკბილი ენა, რომელიც თქვენ აგრე მამაცურად და პატიოსნურად უცხოობაშიც კი შეგინახავთ... დიახ, სულითა და გულით ჩვენ ერთი ვართ და ერთს ბედ ქვეშ უნდა ვიყოთ ყოველთვის“.

დიდი მგოსანი კარგად იცნობდა ქართველ პატრიოტსა და საზოგადო მოღვაწეს ჰაიდარ აბაშიძეს. ჰაიდარ აბაშიძე აკაკის პირადად შეხვდა 1914 წლის 29 მაისს ქუთაისში გამართულ სალიტერატურო საღამოზე. ჰაიდარ აბაშიძე იგონებდა, რომ, აკაკის მითითებით, ილია ბახტაძემ შემიყვანა თეატრში

და დამსვა ლოჟაში, რომელიც გამოყოფილი იყო თვით აკაკისა და მისი სტუმრებისათვის. რა თქმა უნდა, ასეთი ყურადღება მარტო მე არ მეკუთვნოდა, იგი იყო გამოხატულება იმ დიდი მშობლიური სიყვარულისა, რომელსაც მუდამ იჩენდნენ ჩვენი ბუმბერაზი ქართველი მოღვაწეები აჭარის მიმართ. აკაკი სცენიდან ლოჟაში შემოვიდა მომლიმარი სახით, სხვებთან ერთად მეც ხელი ჩამომართვა და დაჯდა. მისი პირველი სიტყვა იყო ის, რომ მიცნობდა გაზეთებში დაბეჭდილი ჩემი წერილებით, ზაქარია ჭიჭინაძის, იოსებ იმედაშვილის და გაზეთ “ბათუმის გაზეთის” რედაქტორის ნაამბობით. აკაკიმ შემდეგ მოიკითხა მემედ აბაშიძე, გულო კაიკაციშვილი, რეჟებ ნიჟარაძე და თქვა: “მოხარული ვარ, რომ ახლა სარბიელზე ჩნდებიან გამაჰმადიანებული ქართველი პატრიოტები, რომლებიც ქართველი ხალხის მოწინავე შვილებთან ერთად ხელიხელჩაკიდებულნი თავდადებით იბრძვიან საქართველოს ერთიანობისა და მისი ბედნიერი მომავლისათვის... მე ღრმად მწამს გმირული წარსულის მქონე ქართველი ხალხის დიდი მომავალი და ვინატრებდი, რომ მეც მოვსწრებოდე მის ბედნიერებას“.

დიდი მგოსნის გარდაცვალებამ თავზარი დასცა მთელ ქართველ ხალხს. მას გლოვობდა მადლიერი აჭარის მოსახლეობა, რომელმაც, ჰაიდარ აბაშიძის მეშვეობით, აკაკის დამკრძალავ კომიტეტს სამძიმრის დეპეშა გაუგზავნა: “ქართველი ერის ნაწილ-ნანგრევებს, ისედაც ბედისაგან დაწყველილ-დატანჯულებს, ტანჯვაზე ტანჯვა აღარ გვმორდება და ამ უკანასკნელმა, სამუდამოდ დაუფიწყარმა, თავზარდამცემმა — საქართველოს დიდებული შვილის დაკარგვამ გადააჭარბა ყოველ ტანჯვას“. სამძიმრის დეპეშის გარდა, აჭარის მოსახლეობამ აკაკის დაკრძალვაზე წარგზავნა იმ დროისათვის განათლებული ადამიანი, პატრიოტი და საზოგადო მოღვაწე გულო კაიკაციშვილი, რომელმაც ამაღლებული სატყვეებით დაიტირა დიდებული მგოსანი: “გვედრები, დაუბარე ამ შენებს, რომ ცალი თვალით და ერთი ხელით სანთელი ჩვენსკენ დაიჭიროს, გვინათონ და გვიპატრონონ, აღვადგინოთ ჩვენი დედა ენა, გვიხსნან იმ გაჭირვებისაგან, რომელშიდაც ნამეტურ ახლა ვიმყოფებით“.

გულო კაიკაციშვილის სამგლოვიარო სიტყვა ხატოვნად გამოხატა პოეტმა მამია ვარშანიძემ: “გვედრებ შენს ძმებს დაუბარო,
რომ გზა ძველი გაგვილამპრონ,
გვინდა შოთას მარგალიტი
დაკარგული დავიბრუნოთ.

გვინდა ბური გადავბერტყოთ,
ქუდ-ვარსკვლავი დავიბუროთ,
რომ გვასწავლონ დედა ენა,
დაუბარე ძმავ, ბულბულო.

ჩაჰბუტბუტებს ბერიკაცი,
მგლოვარეთა გული შესძრა
და ბულბულმაც ხმა გაიღო,
ყველას ძმობა უანდერძა“.

დიახ, დიდმა მგოსანმა მხურვალე სიტყვითა და მადლიანი კალმით ღირსეული კვალი დატოვა ამ კუთხის გათავისუფლებისა და აღორძინება-განვითარების მამულიშვილურ საქმეში.

დამოწმებული ლიტერატურა

- “საბჭოთა აჭარა“ 11. 04 - გაზ. “საბჭოთა აჭარა“ 11. 04, 1986.
 ა. გაჩეჩილაძე, 1966 - ა. გაჩეჩილაძე, აკაკი წერეთელი, თბ., 1966.
 ვ. კოტეტიშვილი, 1959 - ვ. კოტეტიშვილი, ქართული ლიტერატურის ისტორია (XIX ს.), თბ., 1959.
 ქართული ლიტერატურის ისტორია, 1974 — ქართული ლიტერატურის ისტორია, ტ. VI, თბ., 1974.

OTAR GOGOLISHVILI

AKAKI AND ADJARIA

After finishing the war between Russia and Turkey in 1877-78, Batumi and Kobuleti were given back to our home-country. Georgian elite audience made warm welcome party for Adjarian Mps in the palace of Mukhran-Batoni in November 20, 1878. Akaki made the speech for Adjarian fellows in which he called the fact of getting back of Batumi “ the flawless and cloudless joy”. The writer finished his speech with the following words: “ Unfortunate fate divided us into two and distinguished us with religion faith ... until Georgia is alive ... we are the same people and we should share the same fate always”.

By studying archive materials it is asserted that Georgian public persons : Akaki Tsereteli, Ilia Tchavtchavadze, Ivane Kereselidze, Dimitri Bakradze, Niko Nikoladze, Giorgi Kazbegi, Sergei Meskhi, did their best to get independence for Adjara together with patriots from Shavsheti and Adjara.

In the house of Akaki Tsereteli, in Skhvitvori lived Osman from Adjara for many years, who was confident for protecting the hand writings and documents of the writer.

Akaki supported the population of Adjara during the rebellion of 1875. From his letters to Niko Nikoladze it is clear that the poet was attentive and felt sensitive towards affairs in Kobuleti. He had personal relationship with one of the leaders of rebellion Husein Giorgadze.

After getting independence of Adjara Akaki made friends with famous Adjarian public persons: Haidar Abashidze, Memed Abashidze, Rejeb Nijaradze, Gulo Kaikatsishvili , the last one dedicated the verse of condolence to the poets death.

The great poet left big traits with his dedicated speeches and graceful pen in terms of Patriotic affair such as rebuilding and getting independence for Adjara.